

Mensur Valjevac, ass.

METODOLOGIJA TUMAČENJA SNOVA (TE'VILU-L-EHADIS) U SVJETLU ISLAMSKE TRADICIJE

Rezime

Kako je tumačenje snova kur'ansko-hadiska kategorija, ono je samim time i segment islamskog vjerovanja i prakse. Snovi se ne vežu za ličnosti, već za svoja značenja, i kao takvi, ne smiju biti razlogom odbojnosti prema nekome. Općenito sve snove treba tumačiti pozitivno. Izmišljati i uveličavati snove teški je grijeh. Strašni snovi se ne pričaju i na njih se uopće ne obraća pažnja. Lijepi snovi su dar, koji treba da bude uzrokom zahvalnosti i skromnosti, nikako oholosti i omalovažavanju drugih. Jedino siguran san je viđenje Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme.

Ključne riječi: značenja snova, pozitivno tumačenje, izmišljanje snova, strašni snovi, lijepi snovi, viđenje Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Uvod

Hvalimo Allaha Uzvišenog i zahvaljujemo Mu se na najvećoj blagodati kojom je ukazao čast ljudskom rodu. To je slanje krune Božanske Obznane Muhammeda sallallahu alejhi ve alihi ve selleme. On je poslan svim ljudima i cijelo čovječanstvo je njegov ummet.

"Mi smo te poslali svim ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ, ali većina ljudi ne zna."¹

"Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je duša Muhammedova, neće za mene niko iz ovoga ummeta - bio kršćanin ili Židov - čuti i ne povjerovati u ono sa čime sam poslan, a da neće ući u vatru."²

Muhammed alejhis-selam je bio živi Kur'an, u čijem životu su do svoje punine došla značenja savršenih Allahovih Imena i kur'anskih sadržaja. Njega je odgojio njegov Gospodar i njegov ponašanje je jednostavno savršeno. Puninu svoga postojanja i progressa čovječanstvo je dostiglo u životu Muhammeda, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, a ljudski potencijali dovedeni su do savršenstva. Kulminacija ljudskog roda i sveukupnog postignuća ove vrste jeste njegov životni put. Ako neko kaže, da je čovječanstvo današnjice naprednije u civilizacijskom, tehničkom i inom smislu, mi primjećujemo da ljudski rod samo silom tehnike 'vlada' prirodom, a onome koji je bio savršeno moralan, bojazan i grijeha se čuvao Gospodar njegov podčinio je prirodu na očigled drugih ljudi; od oblaka koji mu je pravio hlad, stabala i životinja koje se mu padali ničice, vode koja je potekla iz njegovih mubarek ruku, raspuknuća mjeseca, pa do uzdignuća (*Mi'radž*) kroz sav stvoreni Univerzum. Za ljudski rod i civilizaciju značajniji je način na koji je on, na primjer sjedio, jeo, čistio svoje tijelo ili tumačio snove... od spuštanja Apola na Mjesec. Kako je samo bilo njegovo postupanje prema porodici, komšijama, ashabima i općenito svim ljudima, a tek njegove riječi i usmjeravanja, a on nikada nije nešto govorio ili zahtijevao što i sam nije činio.

Do danas u Bosni, hvala Allahu Uzvišenom, objavljena su tri tumača snova. Prvi od Ibn Sirina, VELIKI TUMAČ SNOVA, kojeg je preveo naš uvaženi šejh Salih ef. Ibrišević, drugi, SNOVI I NJIHOVA ZNAČENJA, koji je priredio profesor dr. Šefik Kurdić i treći Nablusijev TA'TĪRUL-ENĀM FĪ TA'BĪRIL-MENĀM,³ u prijevodu Nurke efendije Karamana. Kako je tumačenje snova kur'ansko-hadiska kategorija, a samim time i segment našeg ukupnog vjerovanja, ta tri tumača snova velika su blagodat za vjernike i sve ljude koji traže uputu.

¹ Sura *Sebe'*, 28.

² *Sahihu Muslim*, 1/134., hadis br. 153.

³ Abdulgani en-Nablusi, *Nablusijev tumač snova*, Libris, 2004.

"Trebalo bi o ovoj temi daleko opširnije pisati i ponuditi islamski pogled na nju. Stoga bismo preporučili svima onima koji mogu doprinijeti na ovom polju da se pozabave ovom oblašću. Smatramo grijehom pustiti mumine da na pitanja o snu traže odgovore u neispravnim tumačenjima."⁴

Snovi su dio vjerovjesništva

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, govorio je:

"Poslanstvo (*risalet*) i vjerovjesništvo (*nubuvvet*) je prekinuto i nema poslanika poslije mene, ni vjerovjesnika." To je ljudima teško palo, pa je on rekao: "Ali, imaju mubešširati (donosioci radosnih vijesti)." Upitali su: "Allahov Poslaniče, a šta su mubešširati?" Odgovorio je: "San muslimana; on je **jedan od dijelova** vjerovjesništva (*nubuvvet*)."⁵

"Dobar san je **sedamdeseti** dio vjerovjesništva."⁶

Tirmizija bilježi dvije predaje: "San vjernika (mu'mina) je **četrdeset i šesti** dio vjerovjesništva (*nubuvveta*)."⁷ U drugoj predaji se kaže: "...i san muslimana."⁸

Buharijina predaja glasi: "Dobar san od dobrog čovjeka je **četrdeset i šesti** dio vjerovjesništva."⁹

U najvećem broju predaja spominje se "četrdeset i šesti dio". Druge predaje koje spominju: "dvadeset i šesti dio", "četrdeseti dio" "četrdeset i četvrti dio", četrdeset i peti dio", "četrdeset i deveti dio" "pedeseti dio" i "sedamdeseti dio" govore o stajnu (*hal*) snivača, ako je grješnik, njegov san je sedamdeseti dio, a ako je dobri, njegov san je četrdeseti i veći dio.¹⁰

⁴ Ibn Sirin, *Veliki tumač snova* (preveo Salih ef. Ibrišević), iz predgovora šejha Salih efendije Ibriševića, drugo izdanje, Tuzla, 1416/1998., str. 8.

⁵ *Sunenut-Tirmizi*, 4/533., hadis br. 2272.

⁶ *Sahihu Muslim*, 4/1775., hadis br. 2265.

⁷ *Sunenut-Tirmizi*, 4/532., hadis br. 2271.

⁸ *Op. cit.*, hadis br. 2270.

⁹ *Sahihul-Buhari*, 6/2562., hadis br. 6582.

¹⁰ Vidjeti: *Šerhun-Nevevi ala Sahihi Muslim*, 15/21. i: Mensur Ali Nasif, *Et-Tadžul-džami'u lil-usuli fi ahadisirResuli*, 4/304.

"Vjerovjesnička poruka Muhammeda a.s. je kompletirana za dvadeset i tri godine, od kojih je šest mjeseci Objava dolazila u snu. Ovaj podatak, koji prenosi h. Aiša r.a., ne znači da su istiniti snovi Allahovog dž.š. Poslanika a.s. prestali nakon šest mjeseci. Njime se kazuje da je prvih šest mjeseci Objava dolazila u snu, a to je četrdeset šesti dio perioda od dvadeset i tri godine."¹¹

U hadisima su spomenute i druge osobine koje su, po procentualnoj zastupljenosti u vjerovjesništvu, na daleko većem stupnju vrijednosti od snova:

"Dobro postupanje, lijepo ponašanje i umjerenost su **dvadeset i peti** dio vjerovjesništva."¹²

"Lijepo ponašanje, razboritost i umjerenost su **dvadeset i četvrti** dio vjerovjesništva."¹³

Hadise, koji govore o dijelovima vjerovjesništva, prema islamskim učenjacima, treba razumjeti u smislu (u)osvajanja i priskrbliivanja nekih vjerovjesničkih osobina, jer vjerovjesništvo (cjelovito) je nešto što se dobija, a nikako stiže i zarađuje, i ono je počast koja je darovana vjerovjesnicima i poslanicima, a zapečaćeno je sa Muhammedom, sallallahu 'alejhi ve alihi ve selleme.¹⁴

Vrste snova

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, je rekao:

"Kada se vrijeme približi - kada je vrijeme približno (*izakterebezzemān*) teško da je san muslimana lažan. **Najistinitijih snova među vama su oni koji su najistinitiji u govoru.** San muslimana je četrdeset i peti dio vjerovjesništva. Snovi su trovrсни:

- viđenje dobrog kao radosti od Allaha,
- viđenje koje je rastuživanje i zastrašivanje od šejtana,
- viđenje onog čime je čovjek opterećen.

¹¹ Midhat Čelebić, *Put Islama kroz prostor i vrijeme*, Ilmija, Sarajevo, 1995., str. 58.

¹² *Sunenu Ebi Davud*, 4/247., hadis br. 4776.

¹³ *Sunenut-Tirmizi*, 4/366, hadis br. 2010.

¹⁴ *'Avnul-ma'bud - Šerhu suneni Ebi Davud*, 13/134-135.

Kada neko od vas usnije nešto neprijatno neka ustane, klanja (nafilu) i neka to ne priča svijetu."¹⁵

Po jednom tumačenju sintagma "*izakterebazzemān*" odnosi se na ahiriz-zeman, tj. blizinu Posljednjeg dana, a po drugom na periode godine (sredina jeseni i proljeća) kada su približni dužina dana i noći. Na to bi mogao da ukazuje i sljedeći hadis: "Najistinitiji snovi su u posljednjim časovima noći (*bil-eshar*).", tj. pred zoru.¹⁶

Prva vrsta snova se tumači, na drugu se uopće ne obraća pažnja, a treća vrsta je nešto uobičajeno za svakoga, tj. da sanja ono o čemu mnogo razmišlja, zbog čega je zabrinut, pogotovu snovi bolesnika i sl. Ni ovoj vrsti snova ne daje se poseban značaj.

Propisi kazivanja i tumačenja snova

San je po islamskom učenju jedna vrsta smrti¹⁷ i za njega treba izvršiti određene pripreme kao i za smrt. Prema Ibn Hadžeru Askalaniji, postoje određeni propisi (adabi) kojih se treba pridržavati pri odlasku na spavanje, tj. oni koji sanjaju i oni koji tumače snove. **Oni koji sanjaju** trebaju se pridržavati šest stvari:

- istinu govoriti
- spavati sa abdestom na desnoj strani
- prije spavanja proučiti: sljedeće sure: Eš-Šems, El-Lejl, Et-Tin, El-Ihlas i dvije Mu'avvize (El-Felek i En-Nas)
- i dovu:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ سَيِّئِ الْأَحْلَامِ وَأَسْتَجِيرُ بِكَ مِنْ تَلَاعِبِ الشَّيْطَانِ فِي الْبَقِيظَةِ وَالْمَنَامِ اللَّهُمَّ إِنِّي
أَسْأَلُكَ رُبِّيَا صَالِحَةً صَادِقَةً نَافِعَةً حَافِظَةً غَيْرَ مَنْسِيَةٍ اللَّهُمَّ أَرِنِي فِي مَنَامِي مَا أَحِبُّ

¹⁵ *Sahihu Muslim*, 4/1773., hadis br. 2263.

¹⁶ *Sunenut-Tirmizi*, 4/534, hadis br. 2274.

¹⁷ Allah Uzvišeni kaže: "Allah uzima duše u času njihove smrti, a i one koje spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju." (ez-Zumer, 42) Kada su pitali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Hoće li stanovnici dženneta spavati?" odgovorio je: "San je brat smrti. Stanovnici Dženneta ne spavaju." (*El-Mu'džemul-Evsetu*, 1/282., hadis br. 919.)

ALLĀHUMME INNĪ E'ŪZU BIKE MIN SEJJI-IL-AHLĀMI VE
ESTEDŽĪRU BIKE MIN TELĀ'UBIŠ-ŠEJTĀNI FIL-JAKZATI
VEL-MENĀMI. ALLĀHUMME INNĪ ESE-ELUKE RU'JĀ
SĀLIHATEN SĀDIKATEN NĀFI'ATEN HĀFIZATEN GAJRE
MENSIJETIN ALLĀHUMME ERINĪ FĪ MENĀMĪ MĀ
UHIBBU.

Allahu Dragi, štitim se sa Tobom od ružnih snova. Tražim zaštitu s Tobom od poigravanja šejtanova na javi i u snu. Allahu Dragi, molim Te za san ispravan, istinit, koristan, upamćen, nezaboravljen. Allahu, pokaži mi u snu ono što mi je drago.

- Da san ne priča ženi, neprijatelju i neznalici.

Ženama ne priča jer su one sklonije pesimističnom tumačenju, što su mnogo ljubomornije i što su daleko ličnije od muškaraca, pa snove vezuju za dotične osobe, a ne za njihova značenja.

Oni koji tumače snove ne trebaju to činiti:

- pri izlasku sunca
- pri zalasku sunca
- pred podne (*zeval*)
- i po noći.¹⁸

Aiša, radijallahu anha, kaže: "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, svake večeri, kada bi odlazio u postelju sastavio bi dlanove, zatim bi puhnuo u njih i proučio: *Kul Huvallahu Ehad, Kul euзу biRabbil-felek* i *Kul euзу biRabbinnas*, zatim bi njima potirao ono što je mogao od svoga tijela, počinjući od glave i lica i prednjeg dijela svoga tijela. To je radio tri puta."¹⁹ To je jedan prelijep sunnet našeg dragog Pejgambera, sallallahu alejhi ve selleme. Onaj ko ga bude praktikovao, s iskrenom namjerom njegova oživljavanja, imat će veliku nagradu.

Ashab Bilal ibnul-Haris, radijallahu anhu, kazuje da mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, rekao: "Uzmi znanju!" Pitao sam: "Šta da znam, Allahov Poslaniče?" Ponovo je rekao: "Uzmi znanju, Bilale!" Pitao sam: "Šta da znam, Allahov Poslaniče?"

¹⁸ *Fethul-Bari*, 12/433.

¹⁹ *Sahihul-Buhari*, 4/1916., hadis br. 4729.

Rekao je: "Da onaj ko oživi jedan moj sunnet koji je zamro poslije mene ima nagradu kao i onaj koji ga bude praktikovao neumanjujući ništa od njihove nagrade, a da onaj koji uvede neku zabludujuću novotariju kojom nije zadovoljan Allah i Njegov Poslanik ima jednako grijeha kao i oni koji je budu činili ne umanjujući njihove terete nimalo."²⁰

Enes ibn Malik, radijallahu anhu kazuje da ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, savjetovao: "Sinak moj, ako možeš da kad osvaneš i omrkneš, a da u tvom srcu nema nepoštenja (*gišš*) prema bilo kome, postupi tako." Zatim mi je rekao: "Sinak moj, to je od mog sunneta. Ko oživi moj sunnet on me voli, a ko voli mene biće sa mnom u džennetu."²¹

Tumačenje snova i međuljudski odnosi

Mnogi snovi, prema spomenutim tumačima, imaju više značenja. Sva ta značenja su uglavnom lijepa. Mnogo puta pozitivna značenja budu popraćena sa jednim negativnim. Ljudi koji su genetski kodirani pesimisti zakače se baš za to jedno značenje, i često padaju u depresiju. Vrlo je teško da čovjek koji nije upoznat sa islamskom metodologijom tumačenja snova, samo na osnovu objavljenih tumača snova, tumači svoje ili tuđe snove.

Preporučuje se onome kome se priča san, da prije njegova slušanja kaže: "Dobro nama, a zlo našim neprijateljima!" HAJRUN LENĀ VE ŠERRUN LIE'ADĀINĀ.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, prije tumačenja sna je govorio: "(خيرًا تلقاه وشرًا تتوقاه وخير لنا وشر على أعدائنا والحمد لله رب العالمين اقصص رؤياك Hajr koji ćeš imati i šerr kojeg ćeš se sačuvati. Hajr nama, a šerr našim neprijateljima! Hvala Allahu Gospodaru svjetova. Pričaj svoj san!".²²

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, kaže

"San vjernika (mu'mina) je **četrdeseti** dio vijesništva i on je na nozi ptice sve dok se ne ispriča, a kada se ispriča on se dogodi (doslovno:

²⁰ *Sunenut-Tirmizi*, 5/45., hadis br. 2677.

²¹ *Sunenut-Tirmizi*, 5/46., hadis br. 2678.

²² *Fethul-Bari*, 12/432.

s/padne). Onaj koji ga je usnio, smije ga ispričati samo učenjaku-stručnjaku ili nekoj dragoj osobi."²³, tj. osobi koja nije sklona ružnom tumačenju i koja nam neće pozavidjeti.

Noga ptice /lebđenje/ i padanje su metafore za neizvjesnost sna, njegovu nepostojanost i mogućnost ostvarivanja, tj. san je kao nešto okačeno u zraku, što nema svoju stabilnost i postojanost sve dok se ne protumači, a kada se protumači on se ostvaruje.

U Ibn Madžinoj predaji se dodaje: "Tumačite ih prema imenima i nadimcima. San je prema prvom tumačenju."²⁴, tj. imena osoba koje se usniju. Npr. Ako usnijemo osobe sa imenom Nasir, Nusret i sl., onda to tumačimo kao pomoć i pobjedu, jer je značenje njihovih imena vezano za to. Sanjanje Alije znači veličinu, ugled, i sl.

Snovi se ne vežu za osobu koja se je usnula, već za značenje njezinog imena ili onoga što ona simbolizira.²⁵

Na veliku žalost, mnogi ljudi zbog snova u kojima vide druge osobe u ružnom svjetlu prekidaju rodbinske veze, izbjegavaju jedni druge, imaju odbojan stav i ružno mišljenje o ljudima. Zašto ne bismo, ako nekoga vidimo u ružnom svjetlu, pokušali kroz značenje njegova imena, ili onoga što on simbolizira, otkriti neki svoj nedostatak i slabost koju trebamo liječiti i popravljati?!

Također, u stvarnom životu, mi često zbog našeg viđenja, ili samo što čujemo da je neko imao neku nezgodnu situaciju, ili pao u neki grijeh, zauzmemo i zacementiramo svoj stav o njemu, a ne znamo da se on možda hiljadu puta zbog toga pokajao, i da je taj njegov pad, zbog kojeg on nema mjesta u našem srcu, bio uzrokom da je on daleko bliže Allahu Uzvišenom od nas.

Prosto je nevjerovatno koliko smo mi nespremni praštati ljudima, i one stvari u kojima se nisu ogriješili prema nama. A kada smo mi u pitanju, 'ne smije' se nikako desiti da mi nekome, ko nam je rekao ružnu riječ, ogovarao nas, ili na bilo koji način nas povrijedio, oprostimo, a tek

²³ *Sunenut-Tirmizi*, 4/536., hadis br. 2278.

²⁴ *Sunenu Ibn Madže*, 2/1288., hadis br. 3915.

²⁵ "Njihovo tumačenje se, nekada, izvodi iz samog imena, nekada iz njegovog značenja, nekada iz njegove suprotnosti, nekada iz Kur'ana i Sunneta, a nekada iz uobičajenih poslova ili općepoznatog stiha." Šefik Kurdić, *Snovi i njihova značenja*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2004., str. 14.

'ne daj Bože' da im zaboravimo!!?? Ili zaključimo da smo jedan puta oprostili, e ne može više. A svim hoćemo, volimo i drago nam je da nam svaki pad oprostí Allah Uzvišeni Koji kaže: "Neka im oprostite i ne zamjere! Zar vam ne bi bilo drago da i vama Allah oprostí? A Allah prašta i samilostan je."²⁶

Na toliko mjesta Allah Uzvišeni u Kur'anu poziva na opraštanje. Gdje su srca koja vjeruju u taj Kur'an, gdje nam je snaga da prihvatimo naredbe Allahove?? Tvrđimo da smo muslimani, pozivamo se na Kur'an, vjerujemo, klanjamo, postimo, još i u Mushafu svaki dan učimo, ali ne opraštamo, niti za koga drugog oprosta tražimo!?

Gospodar svjetova poručuje:

"Mnogi sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas, pošto ste postali vjernici, vrata u nevjernike, iz lične zlobe svoje, iako im je Istina poznata; ali vi oprostite i preko toga pređite, dok Allah Svoju odluku ne donese. Allah, zaista sve može."²⁷

"I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga, i džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine."²⁸

"Samo Allahovom milošću, ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega."²⁹

"Ti sa svakim – lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!"³⁰

"Čas oživljenja će zacijelo doći, zato ti velikodušno oprostí."³¹

"Sve što vam je dato – samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha – bolje je i trajnije, za one koji vjeruju i u Gospodara svoga se uzdaju; za one koji se klone velikih grijeha i razvrata

²⁶ Sura en-Nur, 22.

²⁷ Sura el-Bekare, 109.

²⁸ Sura Ali Imran, 133-134.

²⁹ Sura Ali Imran, 159.

³⁰ Sura el-E'araf, 199.

³¹ Sura el-Hidžr, 85.

i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju; za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju, i za one koji se odupiru onima koji ih ugnjetavaju. Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine. Neće odgovarati onaj koji istom mjerom uzvratiti za pretrpljenu nepravdu, a odgovarat će oni koji ljude tlače i, bez ikakva osnova, red na Zemlji remete; njih čeka bolna patnja. Strpljivo podnositi i praštati – tako treba svaki pametan postupiti."³²

"Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvratiti, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati, To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni."³³

"O vjernici, i među supružnicima vašim (*min ezvadžikum*)³⁴ i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte! A ako preko toga predete i opravdanje prihvatite i oprostite, pa – i Allah prašta i samilostan je."³⁵

Muhammed, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, bio je izuzetno tolerantan, mnogo je praštao i prelazio preko tuđih pogrešaka! Navest ćemo nekoliko predaja koje govore o toleranciji, i obavezi da jedni drugima čuvamo dostojanstvo.

"Nemojte biti glupi govoreći: 'Ako nam ljudi čine dobro i mi ćemo njima, a ako učine nepravdu (*zulm*) i mi ćemo.' Nego, navikavajte sebe da, ako ljudi čine dobro činite ga i vi, a ako čine zlo, vi ne budite nepravedni."³⁶

"Najbolja dobrotu je da održavaš vezu sa onim ko je prekida sa tobom, da daješ onome ko ti uskraćuje i da oprostiš onome ko te vrijeđa."³⁷

³² Sura eš-Šura, 36-42.

³³ Sura Fussilet, 34-35.

³⁴ Dio ajeta preveden prema: Salih Ibrišević, *Pravi put i stranputice*, Sarajevo, 1990., str. 176.

³⁵ Sura et-Tegabun, 14.

³⁶ *Sunenut-Tirmizi*, 4/364., hadis br. 2007.

³⁷ *Musnedu Ahmed*, 3/438., hadis br. 15656.

"Musliman koji se druži sa ljudima i saburi na njihovom uznemiravanju, bolji je od muslimana koji se ne druži sa ljudima, i nije strpljiv na njihovom uznemiravanju."³⁸

Duhajn, pisar ashaba Ukbe ibn Amira, kazuje kako su oni imali komšije koji su pili alkohol (*hamr*). Duhajn ih je pokušao spriječiti u tome, ali se oni nisu prošli toga. On se požalio svome poslodavcu Ukbi: "Ove naše komšije konzumiraju alkohol. Ja sam ih sprječavao, ali se oni nisu okanili. Ja ću im pozvati policiju?!" Ukbe mu je odgovorio: "Prođi ih se." Kada mu se i drugi puta požalio, Ukbe ga je ukorio: "Jadan li si ti! Ja sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je rekao: 'Ko vidi neku sramotu pa je pokrije kao da je spasio živo zakopano dijete iz groba.'"³⁹

"Onome ko zaštiti jednog vjernika (*mu'min*), od nekog prikrivenog koristoljubnika (*munafik*)⁴⁰ koji mu nalazi mahane, Allah

³⁸ *Sunenut-Tirmizi*, 4/662., hadis br. 2507.

³⁹ *Sunenu Ebi Davud*, 4/273., hadis br. 4892.

⁴⁰ Riječ munafik u našem jeziku se prevodi kao licemjer, dvoličnjak, farizej... Mi smo se opredijelili za prijevod ove riječi sa "prikriveni koristoljubnik" shodno njenoj etimologiji i morfologiji. (Vidjeti: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997., str. 1520.) "Licemjerje (*nifak*) u osnovi znači 'pokazivanje dobra i prikrivanje zla'. Ima ga dvije vrste: - vjersko (*i'tikadi*), koje vodi u vječnu vatru i – praktično (*'ameli*), koje spada u najveće grijeha." (*Tefsir Ibn Kesir*, skraćeno izdanje, Sarajevo, 2002., str. 40.) Vjersko licemjerje je skriveno poricanje i nevjerovanje (*kufir*), a primjer za praktično su slijedeći ajeti i hadisi: "Licemjeri misle da će Allah prevariti, i On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da molitvu obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu." (En-Nisa, 142.) "Kad ih pogledaš, njihov izgled te ushićuje; a kad progovore, ti slušaš riječi njihove, - međutim, oni su kao šuplji naslonjeni balvani (*hušubun*), i misle da je svaki povik protiv njih. Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! Allah ih ubio, kuda se odmeću?!" (El-Munafikun, 4.) "Uistinu, munafici imaju svoja obilježja po kojima se prepoznaju. Njihovo pozdravljanje je proklinjanje, njihova hrana je otimačina, njihov ratni plijen je utaja, oni prilaze džamijama izbjegavajući ih, na namaze stižu na završetku pokazujući oholost, niti su s nekim prisni niti je neko s njima prislan, složene klade (*hušubun*) po noći, a galamdžije po dani." (*Musnedu Ahmed*, 2/293., hadis br. 7913.) "Približio vam se je ovaj vaš mjesec (ramazan). Zakletvom Allahovog Poslanika, ne dođe nikad bolji mjesec muslimanima od njega, a niti ikad gori dođe munaficima. Zakletvom Allahovog Poslanika, Allah upisuje nagradu za njega i darove, kao i grijeh i nesreću prije nego i učini da on nastupi. A to stoga što se vjernik (*mu'min*) priprema (i obezbjeđuje) za njega troškove kako bi se mogao posvetiti ibadetu, a munafik se priprema za njega traženjem previda vjernika i njihovih mahana. On je plijen za vjernika kojeg mu zaradi munafik." (*Musnedu Ahmed*, 2/524., hadis br. 10793.) Praksa mnogih naših dobrih ljudi je da uzme godišnji za mjesec ramazan što je svakako u skladu sa

značenjem ovog hadisa. "Kod koga budu četiri svojstva pravi je munafik. A kod koga bude jedna od tih osobina on ima osobinu nifaka sve dok je ne napusti: kada govori laže, kada se obaveže prevvari, kada obeća ne ispuni i kada se raspravlja pretjeruje." (*Sahihu Muslim*, 1/78., hadis br. 58.) "Dva svojstva se ne mogu zajedno naći kod licemjera: lijepo ponašanje i istinsko znanje o vjeri." (*Sunenut-Tirmizi*, 5/49., hadis br. 2684.) Od prvih generacija zabilježene su brojne predaje u kojima oni izražavaju svoj strah od munafikluka. Hazreti Omer je pitao Huzejfu, ashaba kojem je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, otkrio imena svih munafika, da li je on među njima. Kada su imami Ahmeda pitali šta misli o onome ko se ne boji munafikluka za sebe on je odgovorio sa čuđenjem: "A ko je to siguran za sebe od munafikluka?" Hasan Basri je rekao: "Od njega (munafikluk) strahuje samo pravi vjernik, a od njega je samo siguran pravi munafik." Vidjeti: *Džami'ul-'ulumi vel-hikemi*, str. 491-3. Sljedeće predaje možda najupečatljivije govore o prirodi munafikluka. Muslim bilježi da je Hanzala el-Usejjidi, pisar Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kazivao kako ga je sreo Ebu Bekr i upitao: "Kako si, Hanzala?" On mu je odgovorio: "Hanzala je munafik!" Ebu Bekr se začudio: "Subhanallah! Šta ti govoriš?" On je objasnio: "Mi budemo kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. On nas podsjeća na Džehennem, na Džennet, kao da vidimo svojim očima. Ali, kada odem od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, mi se zaokupimo sa ženama, djecom, poslovima i obavezama i mnogo toga zaboravimo." Ebu Bekr reče: "Bogami, i mi se sa istim susrećemo!" Zatim su njih dvojica otišli do Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, gdje mu je Hanzala isto to ponovio. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, im je objasnio: "Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moj život, ako biste vi ostali onakvi kakvi budete kod mene i u *zikru* meleki bi se s vama rukovali na vašim prostirkama i na vašim putevima. Međutim, Hanzala, sahat po sahat (*sa'aten ve sa'aten*)." Ponovio je tri puta. (*Sahihu Muslim*, 4/2106., hadis br. 2750) U drugoj Muslimovoj predaji se kaže: "Hanzala, sahat po sahat (*sa'aten ve sa'aten*). Kada bi vaša srca bila kakva budu u *zikru* s vama bi se meleki rukovali nazivajući vam selam na putevima." (*Sahihu Muslim*, 4/2107., hadis br. 2750) U Tirmizijinoj predaji se kaže: "Kada biste vi ostali u stanju u kojem odlazite od mene s vama bi se meleki rukovali na vašim sijelima, na vašim putevima i na vašim prostirkama. Međutim, Hanzala, sahat po sahat, sahat po sahat." (*Sunenut-Tirmizi*, 4/666., hadis br. 2514.) Muhaddisi su ovako objasnili značenje ovog hadisa: "Bavljenje porodicom i poslom ne smeta, jer ne sprječava čovjeka u izvršavanju strogih dužnosti (*feraid*) prema Allahu, dželle šanuhu. Jedan vremenski period (*sa'ah*) treba odvojiti za Gospodara, jedan za tijelo, jedan za privređivanje, jedan za ženu, jedna za djecu, itd.. To sve neophodno je za dunjalučki život i čovjek, ukoliko, u zanimanju time bude računao na nagradu od Allaha, ona će sigurno biti velika." Vidjeti: Mensur Ali Nasif, *Op. cit.*, 5/89. U drugim predajama se kazuje da su se ashabi požalili: "Allahov Poslaniče, kada smo s tobom u jednom smo posebnom stanju, a kada se odvojimo od tebe onda nismo takvi!?" Upitao je: "A šta vi osjećate prema vašem Gospodaru (*keife entum ve Rabbukum*)?" Odgovorili su: "Allah je naš Gospodar i u tajnosti i na javi." Pitao je: "A šta vi osjećate prema vašem Vjerovjesniku (*keife entum ve Nebijjukum*)?" Odgovorili su: "Ti si naš Vjerovjesnik i u tajnosti i na javi." On je na to rekao: "E, to onda nije munafikluk." (*Musnedu Ebi Ja'ala*, 6/105., hadis br. 3369.; *Musnedu Abd ibn Hamid*, 1/405., hadis br. 1377. i *Šu'abul-iman*, 2/23-4., hadis br. 1060.)?? 40 dana

stajanja (*jevemel-kijameti*) od džehennemske vatre. Ko napadne vjernika želeći time da ga osramoti, Allah će ga zadržati na sirat ćupriji (*džisru džehenneme*) sve dok se za to ne iskupi."⁴¹

"Svakom ko izostavi da pomogne i podrži čovjeka muslimana, na mjestu gdje se napada njegova čast i skrnavi dostojanstvo, Allah će izostaviti da ga pomogne na mjestu gdje bi volio Njegovu pomoć. A svakom, ko pomogne jednog muslimana na mjestu gdje se kalja njegova čast i skrnavi dostojanstvo, Allah će pomoći na mjestu gdje bi volio Njegovu pomoć."⁴²

"Ko odbrani čast i dostojanstvo svoga brata, Allah će odbraniti njegovo lice od Vatra na Sudnjem danu."⁴³

"Vjernik je vjerniku ogledalo i vjernik je vjerniku brat. On mu čuva njegov posao i štiti ga i pokriva s leđa."⁴⁴

"Jedan od vas ogledalo je svome bratu. Ako vidi kod njega neku smetnju, neka mu je otkloni."⁴⁵

"Primjer vjernika kad se susretnu, sličan je primjeru dviju ruku koje jedna drugu operu."⁴⁶

"Neka čovjek pomogne svome bratu, bilo da čini nepravdu (*zalim*) ili da mu se čini nepravda (*mazlum*). Ako čini nepravdu, neka ga spriječi, to mu je pomoć. I ako mu se čini nepravda, neka ga pomogne."⁴⁷

Interesantna je i slijedeća predaja. Ebu Hurejre prenosi da je neki čovjek vrijeđao Ebu Bekra. Tu je sjedio i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, osmjehnut i ispunjen nekom zadivljenošću. Kada je taj čovjek povećao uvrede, Ebu Bekr mu je uzvratio na neke riječi (U jednoj predaji se kaže da mu je uzvratio tek nakon treće uvrede). Tada je Vjerovjesnik,

⁴¹ Bilo da dā od svojih dobrih djela onome koga je povrijedio ili da preuzme na sebe njegova loša djela. Vidjeti: Mensur Ali Nasif, *Op. cit.*, 5/53. (*Sunenu Ebi Davud*, 4/270., hadis br. 4883. i *Musnedu Ahmed*, 3/441., hadis br. 15687.)

⁴² *Sunenu Ebi Davud*, 4/271., hadis br. 4884. i *Musnedu Ahmed*, 3/441., hadis br. 16415.

⁴³ *Sunenut-Tirmizi*, 4/327., hadis br. 1931. i *Musnedu Ahmed*, 6/450., hadis br. 27583.

⁴⁴ *Sunenu Ebi Davud*, 4/280., hadis br. 4918.

⁴⁵ *Sunenut-Tirmizi*, 4/325., hadis br. 1929. i *Musannefu Ibn Ebi Šejbe*, 5/229., hadis br. 25534.

⁴⁶ *El-Fridevsu bime'suril-hitab*, 4/132., hadis br. 6411.

⁴⁷ *Sahihu Muslim*, 4/1998., hadis br. 2584.

sallallahu alejhi ve selleme, ustao i naljutio se. Ebu Bekr ga je sustigao i upitao: "Allahov Poslaniče, on me je vrijeđao a ti si sjedio. Kada sam mu ja uzvratio na neke riječi, ti si se naljutio i ustao. Je si li na mene ljut?" Odgovorio mu je: "S tobom je bio melek koji je uzvraćao za tebe, a kada si mu ti uzvratio pristupio je šejtan. Ja ne mogu sjediti sa šejtanom." Zatim je nastavio: "Ebu Bekre, Tri stvari, sve, su istina: onog kome se učini neka nepravda pa on pređe preko nje, radi Allaha Uzvišenog, Allah će sa njom/zbog nje osnažiti podršku njemu (مَا مِنْ عَبْدٍ ظَلِمَ بِمَظْلَمَةٍ فَيُعْضِي عَنْهَا لِلَّهِ عَزَّ) (وَجَلَّ إِلَّا أَعَزَّ اللَّهُ بِهَا نَصْرَهُ); onome ko otvori vrata darivanja isključivo želeći održavanje rodbinskih veza, Allah će samo povećati bogatstvo; onome ko otvori vrata iskanja isključivo želeći bogatstvo, Allah će povećati samo siromaštvo."⁴⁸

Muhammed, alejhis-selam, bio je toliko tolerantan da je i nemuslimanima, prve učinjene greške, praštao. Tako je oprostio ženi jevrejki koja ga je pokušala otrovati. Oprostio je čak i čovjeku jevrejinu koji mu je napravio sihire. U tome je takva divna pouka za nas. Mi, često puta ako usnijemo nekoga da nam nešto pravi, ili ako imamo i najmanje indicije, odmah posumnjamo, i ne samo da se okrenemo od njega, već on postaje naš smrtni neprijatelj, pa i druge upozoravamo na njega. Kazna za blud je bičevanje ili kamenovanje, i to nakon što to potvrde četiri svjedoka koji su vidjeli najočitiju vulgarnost. Pravljenje sihra je daleko teži grijeh i za njega slijedi smrtna kazna. Pa kako se onda neko može usuditi da, na osnovu sna ili svoje pretpostavke, o nekome misli da je sihirbaz ,ili još gore, da to javno govori?!

Međutim, "Bitno je napomenuti", kako to ističe profesor Adilović, govoreći o ahlak Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, "da određena osobina čovjeka može biti pozitivna samo ukoliko je pravilno upotrijebi i ukoliko je u skladu sa drugim pozitivnim osobinama. Tako, na primjer, praštanje je pozitivna osobina samo ukoliko vodi ka poboljšanju onoga kome se prašta. Međutim, ukoliko praštanje još više ohrabruje zločinca u njegovom zločinu, onda to nije pozitivna osobina. Ahlak Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, se

⁴⁸ *Sunenu Ebi Davud*, 4/274., hadis br. 4896. i *Musnedu Ahmed*, 2/436., hadis br. 9622.

odlikuje upravo ovom uravnoteženošću i skladu između njegovih vrlina koje su ga krasile."⁴⁹

Ovdje, također, treba napraviti distinkciju u pogledu opraštanja vjernicima i zločincima. Vjernicima treba maksimalno opraštati i biti im tolerantan, a kada su u pitanju prijestupnici, ne smijemo dozvoliti da budemo naivni. Muhammed, alejhis-selam, je rekao: "Vjernik se ne ujede iz jedne rupe dva puta."⁵⁰

Općenito, kada su u pitanju nemuslimani, Kur'an govori o dvije skupine: "Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi; Allah je svemoćan; Allah mnogo prašta i On je samilostan. Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični – ali vam zabranjuje da prijateljujete sa onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sabi čine nepravdu."⁵¹ Na ovu drugu skupinu mogli bi se odnositi slijedeći ajeti i hadisi: "Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tle padaju želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo, - na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tle. Tako su opisani u Tevratu. A u Indžilu: oni su kao biljka kad izdanak svoj izbaci pa ga onda učvrsti, i on ojača, i ispravi se na svojoj stabljici izazivajući divljenje sijača, - da bi On s vjernicima najedio nevjernike. A onima koji vjeruju i dobra djela čine Allah obećava oprost i nagradu veliku."⁵² "Vi njih niste ubijali nego Allah; i ti nisi bacio, kad si bacio, nago je Allah bacio, da bi vjernike lijepom kušnjom iskušao, - Allah zaista sve čuje i sve zna."⁵³

Kada je Ebu Dudžane, nakon što je dobio sablju od Allahova poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i stavio crveni turban na glavu, kočoperno prošetao između dva tabora na Uhudu, Allahov poslanik,

⁴⁹ Dr. Zuhdija Adilović, *Ahlak Poslanika, s.a.v.s.* (Internet)

⁵⁰ *Sahihul-Buhari*, 5/2271., hadis br. 5782 i *Sahihu Muslim*, 4/2295., hadis br. 2998.

⁵¹ Sura el-Mumtehine, 6-8.

⁵² Sura el-Feth, 29.

⁵³ Sura el-Enfal, 11.

sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: "To je hodanje koje Allah i Njegov poslanik ne prezire samo u ovoj situaciji."⁵⁴

Pozitivno tumačenje

Snove je potrebno što više tumačiti u pozitivnom svjetlu, jer oni se najčešće ostvaruju prema onome kako se tumače. Hakim bilježi od Ataa, poznatog tabiina, da je rekao: "San je prema onome kako se tumači."⁵⁵

O tome najbolje govori sadržaj sljedećeg hadisa, kojeg bilježi Darimi u svome Sunenu od hazreti Aiše, radijallahu anha, koja kaže, kako je neka žena iz Medine imala muža koji je odlazio u trgovinu i zadržavao se. U njegovom odsustvu ona je često sanjala i rijetko kada da nije bila noseća. Jedne prilike, došla je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, i ispričala: "Moj muž je odsutan, a ja sam noseća. Usnula sam da se jedan stup moje kuće srušio i da sam rodila jednooko dijete." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, reče: "Hajr! Muž će ti se vratiti, ako Bog da, hajrili i rodit ćeš poslušnog dječaka." Ona je taj san imala dva ili tri puta kada joj je muž odlazio na ta putovanja. Svaki put je dolazila Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, i pričala. On je, tako, tumačio i svaki put joj se muž vraćao i ona rađala dječaka. Jednog dana kada je došla, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, je bio odsutan, a ona je imala takav san, pa ju je hazreti Aiša pitala zbog čega je došla. Ona je odgovorila: "Ima jedan san koji mi se ponavlja, pa ja dođem kod Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i ispričam mu, a on kaže: 'Hajr – dobro i uvijek bude dobro kako je on rekao.'" Hazreti Aiša, je tražila da ga njoj ispriča, ali je ona odbila rekavši: "Kada dođe Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, njemu ću ispričati, kako sam i dosada činila." Međutim, hazreti Aiša je insistirala, i ona ga je na kraju njoj ispričala. Aiša joj je kazala: "Bogami, ako je istina to što si usnila, muž će ti umrijeti i rodit ćeš pokvarenog dječaka." Žena je briznula u plač i rekla: "Šta mi bi da tebi ispričam san?" U međuvremenu, stigao je i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme. Pitao je šta je sa ženom, a hazreti

⁵⁴ Vidjeti: Ibn Hišam, *Poslanikov životopis*, Bemust, Sarajevo, 1988., str. 139.

⁵⁵ *Fethul-Bari*, 12/432.

Aiša mu je ispričala šta je bilo i kako je ona protumačila san. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme reče: "Šta uradi, Aiša? Kada tumačite snove muslimanu, tumačite ih dobrom, jer se snovi ostvaruju prema tome kako ih tumači i razumije njihov sahibija." "Muž joj je umro", - kaže hazreti Aiša, "i rodila je pokvarenog dječaka."⁵⁶

Snovi mogu biti lijepi po svojoj vanjštini ili po svom tumačenju. Na primjer, sanjanje ženidbe ili udaje za mahrema (osobu sa kojom ne može stupiti u brak) ukazuje na održavanje rodbinskih veza. Smrt neke osobe ukazuje na njeno vezivanje i okretanje Allahu Uzvišenom, itd..⁵⁷

Izmišljanje i uveličavanje snova

Izmišljati ili uveličavati snove je teška duševna bolest, društveno zlo i težak grijeh. Na to upućuju sljedeći hadisi:

"Ko izmisli san koji nije usnio biće zadužen da sveže dva ječmena zrna, a to neće moći učiniti. Ko sluša nečiji razgovor, a njima to nije drago, nasuče mu se u uho rastopljeni bakar na Sudnjem danu. Ko da oblik nekom liku, biće kažnjen i zadužen da mu udahne dušu, a to neće moći."⁵⁸

"Neke od najvećih laži su da neko sebe pripisuje čovjeku koji mu nije otac, ili da svom oku predoči ono što on nije vidio (u snu), ili da kaže na Allahovog Poslanika ono što on nije rekao."⁵⁹

"Najveća laž je prikazati svojim očima ono što one nisu vidjele u snu."⁶⁰

Muhaddisi kažu da se ovi hadisi odnose općenito na to da neko slaže ili izmisli san, ali isto tako da neko usnije nešto lijepo, pa to onda uveliča i doda ono što nije u snu vidio. Vezivanje dva ječmena zrna aluzija je na težinu kazne.⁶¹

⁵⁶ *Sunenud-Darimi*, 2/174-5., hadis br. 2163.

⁵⁷ Mensur Ali Nasif, *Op. cit.*, 4/305.

⁵⁸ *Sahihul-Buhari*, 6/2581., hadis br. 6635.

⁵⁹ *Sahihul-Buhari*, 3/1292., hadis br. 3318. i *Musnedu Ahmed*, 2/118., hadis br. 5998.

U Ahmedovoj predaji kao treća stvar se spominje pomjeranje međa na zemljištu.

⁶⁰ *Sahihul-Buhari*, 6/2582., hadis br. 6638. i *Musnedu Ahmed*, 2/96., hadis br. 5711.

⁶¹ Vidjeti: Mensur Ali Nasif, *Op. cit.*, 4/308.

Uznemirujući snovi

Kada su u pitanju snovi koji nam donose nemir, najbolji odgovor nam daju slijedeće predaje.

Džabir kazuje kako je neki beduin došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve selleme, i rekao: "Allahov Poslaniče, vidio sam u snu kako mi je glava odrubljena, a zatim da se kotrlja a ja za njom hitim?!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče mu: "Ne pričaj ljudima o šejtanovom poigravanju sa tobom u snu." Džabir kaže: "Poslije sam čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, da u jednom obraćanju kaže: "Neka niko od vas ne priča o šejtanovom poigravanju sa njim u snu."⁶²

Ebu Seleme je govorio kako je imao teške i ružne snove od kojih je obolio. U Muslimovoj predaji se dodaje da ga je od njih hvatala groznica i drhtavica i da ih nije mogao sakrivati, već ih je pričao.⁶³ Zatim je čuo Ebu Katadu kako govori da je imao iste probleme dok nije čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, da kaže: "Dobar san je od Allaha. Kada neko od vas vidi nešto lijepo, neka to ispriča samo onome ko mu je drag. Kada vidi nešto ružno, neka traži zaštitu sa Allahom od zla sna⁶⁴ i od zla šejtana,⁶⁵ neka pljučne tri puta, i nikome neka ga ne priča, pa mu neće naškoditi."⁶⁶

U drugima predajama Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, nam preporučuje:

"Kada neko od vas usnije nešto neprijatno, neka pljučne na lijevu stranu tri puta, i neka tri puta zatraži zaštitu s Allahom od šejtana,⁶⁷ a zatim neka se okrene na drugu stranu."⁶⁸

"Kada neko od vas usnije nešto neprijatno neka ustane, klanja (nafilu), i neka to ne priča svijetu."⁶⁹

⁶² *Sahihu Muslim*, 4/1776., hadis br. 2268.

⁶³ *Sahihu Muslim*, 4/1771., hadis br. 2261.

⁶⁴ Tj. riječima: "E'ŪZU BILLĀHI MIN ŠERRI MĀ RE-EJTU – Štitim se Allahom od zla onoga što sam u snu vidio."

⁶⁵ Tj. riječima "E'ŪZU BILLĀHI MINEŠŠEJTĀNIRRADŽĪM"

⁶⁶ *Sahihul-Buhari*, 6/2582., hadis br. 6637.

⁶⁷ Tj. riječima "E'ŪZU BILLĀHI MINEŠŠEJTĀNIRRADŽĪM"

⁶⁸ *Sahihu Muslim*, 4/1772., hadis br. 2262.

⁶⁹ *Sahihu Muslim*, 4/1773., hadis br. 2263.

"Kada se neko od vas prepadne u snu neka kaže: 'أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ' - E'ŪZU BIKELIMĀTILLĀHITTĀMMĀTI MIN GADABIHĪ VE IKĀBIHĪ VE ŠERRI IBĀDIHĪ VE MIN HEMEZĀTIŠŠEJĀTĪNI VE EN JAHDURŪN - Štitim se Allahovim potpunim riječima od Njegove srdžbe, od Njegove kazne, od zla Njegovih robova, od šejtanskih uznemiravanja i od toga da oni budu u mom prisustvu.', pa mu to neće naškoditi."⁷⁰

U drugim predajama ovog hadisa, kaže se da je Muhammed, alejhis-selam, podučavao ashabe ovoj dovi zbog straha prilikom spavanja. U jednoj predaji se ističe kao se je ashab El-Velid ibnul-Velid požalio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, na strah koji osjeća prilikom odlaska u postelju, pa mu je on rekao: "Kada legneš u postelju prouči (navedenu dovu) pa ti neće naštetiti, tj. približiti se." Abdullah ibn Omer je tome podučavao svoju djecu, koja su mogla pravilno izgovoriti te riječi da ih uče prije spavanja, a onima koji nisu mogla da ih pravilno zapamte, pisao je to na papir i okačio oko vrata.⁷¹

⁷⁰ *Sunenut-Tirmizi*, 5/541., hadis br. 3528. U drugim predajama se kaže: "Kada se neko od vas prepadne u snu neka kaže: 'بِسْمِ اللَّهِ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ' (عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونَ)" (Musnedu Ahmed, 2/181., hadis br. 6696. i *Musannefu Ibn Ebi Šejbe*, 5/51., hadis br. 23604.)

⁷¹ Šerijatski pravnici na osnovu ove i drugih predaja smatraju da "Dozvoljena rukja može biti na slijedeće načine: Učenjem Kur'ana bolesniku ili određenih dova koje se upućuju Allahu, dž.š. Dozvoljeno je puhanje učača u pravcu bolesnika. Dozvoljeno je i da učač prouči rukju na vodu koju bolesnik popije, ili se njome okupa... Bolesnik može i nositi uzase papir (tj. zapis, M.V.) na kojem je rukja ispisana... Dozvoljeno je osobi u stanju džunupluka, i hajza ili nifasa, da nosi taj papir, ali ga neće doticati bez omota. Također, je dozvoljeno da se uzme naknada za liječenje." Mr. Hamid Indžić, *Pitanja i odgovori, Novi horizonti – časopis za naučnu, kulturnu i duhovnu afirmaciju*, oktobar, 2007., br. 98., str. 60. Smatramo da je najbolje da to napišu osobe čija je ispravnost (*salah*) potvrđena zbog bereketa koji Allah na njih spušta. S time da treba znati da je obaveza svakom normalnom muslimanu i muslimanki da nauče pravilno učiti Kur'an i poslaničke dove. Postoji opasnost da se čovjek samo osloni na to što nosi napisano što onda slabi i kvari njegov *tevekkul* – oslonac na Allaha, dželle šanuhu, a samim time i njegovo vjerovanje (*iman*). Muhammed, alejhis-selam, kaže: "Ko okači nešto o sebe bude mu i prepušten." (*Sunenut-Tirmizi*, 4/403., hadis br. 2072.) S druge strane, iako je dozvoljeno da se uzme naknada za liječenje, to se najčešće pretvori u biznis. Ljudi koji ne poznaju svoje vlastite džinne liječe druge ljude od njihovih džinna. Kur'an i Sunnet govore o ljudskim dvojnica (*karīn-kurenāu*) koji su najčešće negativni (*En-Nisa*, 38.; *Ez-Zuhruf*, 36-8.; *Kaf*, 16-29.) Aiša, supruga

Onaj ko se prikazuje drugima kakav stvarno nije, neka se ne čudi što sanja prikaze i nakaze. Isto i onaj ko pretjerano spava za očekivat je da svašta i sanja. Naročito je pogubno spavanje poslije ikindije namaza, i treba ga izbjegavati osim u nuždi. Muhammed, alejhis-selam, je rekao: "Ko spava poslije ikindije namaza pa ostane bez uma neka samog sebe krivi."⁷²

Preporučuje se osobama koje imaju tegobne snove i inače psihosomatske probleme, pored spomenute terapije, da što više rade fizičke poslove ili da mnogo poste. Ti poslovi i ravnomjerno gladovanje

Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, prenosi da je jedne večeri Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, izašao od nje i kaže: "Osjetila sam ljubomoru. On je došao i primijetio šta me je snašlo: 'Šta ti je, Aiša? Zar si ljubomorna?' Odgovorila sam: 'Kako da neko poput mene ne bude ljubomoran na nekog poput tebe?' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, je rekao: 'Zar ti je došao tvoj šejtan?' Pitala sam: 'Allahov Poslaniče, zar ja imam šejtana?' Odgovorio je: 'Da.' Pitala sam: 'I svaki čovjek?' Odgovorio je: 'Da.' Pitala sam: 'I ti, Allahov Poslaniče?' Odgovorio je: 'Da, ali me je moj Gospodar pomogao protiv njega pa je postao muslimanom.'." (أَفَدُّ جَاءَكَ شَيْطَانُكَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ مَعِيَ شَيْطَانٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَمَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَمَعَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَكَرِنَ رَبِّي أَعَانِي عَلَيْهِ حَتَّى أَسْلَمَ) (Muslim, *Sahih*, 4/2168, hadis 2815.) "Za svakog od vas zadužen je njegov pratilac/dvojnjak (*karīn*) od džinna i pratilac/dvojnjak (*karīn*) od meleka. 'I za tebe, Allahov Poslaniče?', pitali su. 'I za mene, s tim da me je Allah pomogao protiv njega, pa je on primio islam i naređuje mi samo dobro.'." (مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ وَقَرِينُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ قَالُوا وَإِيَّاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَإِيَّايَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَعَانِي عَلَيْهِ فَاسْتَلَمَ فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ) (Sahihu Muslim, 4/2168, hadis 2814.) Abdullah ibn Mes'ud je rekao: "Susreli se šejtan vjernika i šejtan nevjernika. Šejtan nevjernika primijeti da je šejtan prvoga iznuren, zapušten i mršav, pa ga priupita: 'Šta je s tobom? Teško li se tebi, ti si skroz propao?'" Šejtan vjernika odgovori: 'Ne, već, Bogami, ja ne mogu ništa stići sa njim. Ako jede spomene Allaha, ako pije spomene Allaha, ako uđe u kuću spomene Allaha, ako legne spomene Allaha.' Drugi šejtan kaže: 'Međutim, ja jedem njegovu hranu, pijem njegovu piće i spavam u njegovoj postelji.' Jedan je debeo, a jedan je mršav." (*El-Mu'džemul-Kebir*, 9/156., hadis br. 8782. i *Musannefu 'Abdir-Rezzak*, 10/419., hadis br. 19560.) "... ko od vas želi središnji dio Dženneta neka se drži džemata, jer je šejtan sa jednim, a od dvojice je udaljeniji. Neke se nikako neko od vas ne osamljiva sa nekom ženom, jer je šejtan treći sa njima. Koga raduje njegovo dobro djelo, a žalosti njegovo loše djelo vjernik (*mumin*) je. (*Sahihu Ibn Hibban*, 16/239., hadis br. 7254.) Jedne prilike kada smo posjetili Šejha Čolića u Visokom, u društvu sa Ibrahim-efendijom Babićem, spomenuo je kako mu je bio u posjeti poznati stručnjak za okultne znanosti i kako mu je kazivao o raznim vrstama džinna, njihovu djelovanju i sl. Šejhov komentar je bio (parafrazirano): "Ja mu ništa ne vjerujem. On nema pojma o sebi osobno niti o svome vlastitom šejtanu, a da govori o drugim stvarima izvan sebe!?" *Vallahu e'alemu bis-savab!*

⁷² *Musnedu Ebi Ja'la*, 8/316., hadis br. 4918.

čovjeka vraćaju u realnost iz svijeta njegove imaginacije, raznih snoviđenja, maštarija i halucinacija. A to je, ujedno, prilika za vjerenika da zaradi oprost grijeha. Muhammed, alejhis-selam, kaže: "Ko omrkne iscrpljen od posla, omrknuo je s opraštajem."⁷³, a za post slijedi jedna posebna nagrade.

Osobe koje imaju ovakav ili sličan problem, pa odluče da postupa na način kako je to spomenuto u ovim predajama, sa nijetom poslušnosti preporuke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, da se tako postupi nadat se je, inšaAllah, da će ih Uzvišeni Allah pomoći i olakšati im.

A oni koji to uzmu kao sredstvo borbe protiv jednog svijeta, bit će i prepušteni tom sredstvu, pa koliko mogu uzmoći. Ko se na nešto osloni, makar to bio i neki ibadet, Allah ga tome i prepusti i to mu breme natovari. Tako je i sa drugim vidovima zaštite koji su nam preporučeni od Božjeg Poslanika. Trebamo se dobro zapitati da li smo ih uzeli samo sredstvom osobne zaštite, ili načinom slijeđenja i oživljavanja sunneta Muhammeda, alejhis-selam, da li se zbog njih osjećamo sigurnim, snažnim i uz to naravno malo i oholim, ili se osjećamo poniznim i zahvalnim što smo upućeni da poslušamo Muhammeda, alejhis-selam, i što imamo mogućnost da nešto iz njegove prakse pretočimo u svoj život. Ako s iskrenim nijetom oživimo bilo koji sunnet imat ćemo nagradu, ako se uz to oslobodimo neke poteškoće ili postignemo neki uspjeh u životu Allahu se zahvaljujemo i Njega hvalimo (*eš-šukru lillāhi vel-hamdu lillāhi*). Ponovit ćemo hadis: "Ko oživi moj sunnet on me voli, a ko voli mene biće sa mnom u džennetu."⁷⁴

Velika je razlika između onoga koji Allaha spominje, donosi salavate, namaz klanja, daje sadaku, uči dove... približavajući se i umiljavajući se Allahu Uzvišenom,⁷⁵ ili još bolje, izvršavajući naredbu Allaha Uzvišenog i oživljavajući sunnet Muhammeda, alejhis-selam, i onoga koji to radi zbog neke potrebe, nužde ili nekog murada (želje).

⁷³ *El-Mu'džemul-Evsetu*, 7/289., hadis br. 7520.

⁷⁴ *Sunenut-Tirmizi*, 5/46., hadis br. 2678.

⁷⁵ O vjernici, Allah se bojte i nastojte da Mu se umilite i na putu Njegovu se borite kako biste postigli što želite. (El-Maide, 35)

Mada, potreba, nužda i *murad*⁷⁶ često mogu da budu samo polazna i prelazna faza u duhovnoj nadgradnji.

Važno je još napomenuti da je nedostatak i nepotpunost imana, i čak vid širka, vjerovati da neko ili nešto uporedo sa Allahom donosi korist ili štetu. Allah Uzvišeni daje zaštitu, i svjetovima koje je On stvorio ne treba davati božanske prerogative,⁷⁷ s time da treba tražiti od Allaha Uzvišenog da nas zaštiti od zla Njegovih stvorenja, kako smo kazali izvršavajući naredbu Allaha Uzvišenog i oživljavajući sunnet Muhammeda, alejhis-selam,⁷⁸ jer često naša obaveza da vjerujemo u *sihirbaze* i *džinne* bude zastor od viđenja Gospodarovog djelovanja i upravljanja svjetovima. Prvi "nisu mogli time nikome bez Allahove volje nauditi"⁷⁹, a drugi su se uvjerali i kazali: "da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od njega ne možemo pobjeći"⁸⁰

⁷⁶ "Treba naglasiti da osnovu uspjeha učenjem murada čini iskrena podčinjenost (iskrenost u uređenju života islamskim propisima), čisto vjerovanje (jak iman) i prema islamskim propisima regulisani moral (ihsan). S 'muradima' ne može biti igre i zabave. S njima se postiže određeni rezultat ako je sadržaj učenja ogovarajućeg - tačno određenog kvaliteta." Midhat Čelebić, iz *Predgovora* knjizi Suada Jusića, *Muradijja*, Visoko, 2002., str. 5.

⁷⁷ "Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova svojih; On prašta i milostiv je." (Sura Junus, 107.) "Reci: 'Ko će vas od Allaha zaštititi ako On hoće da vas zlo snađe, ili, ko vam može nauditi ako On želi da vam milost ukaže?' Osim Allaha, oni neće naći sebi ni zaštitnika ni pomagača." (Sura el-Ahzab, 17.) "Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: 'Allah!' a ti reci: 'Mislite li vi da bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?' Reci: 'Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdavaju.'" (Ez-Zumer, 38.)

⁷⁸ Najbolji način traženja zaštite po *Sunnetu* je učenje posljednje dvije (*el-Mu'avvizetān* – Dvije zaštitnice), ili posljednje tri kur'anske sure (*el-Mu'avvizāt* – Zaštitnice): "Ničim boljim od njih dvije ljudi se ne mogu zaštititi." (*Sunenun-Nesai*, 8/250., hadis br. 5429.); "Neće zamoliti neko sa sličnim njima dvjema, niti će zatražiti neko zaštitu sa sličnim njima dvjema." (*Sunenun-Nesai*, 8/253., hadis br. 5438.); "O, Ukbe ibn Amir, nećeš proučiti neku suru koja je milija Allahu i značajnija (*eblegu*) od *Kul euzu biRabbil-felek*. Ako možeš da ti ne prođe ni u jednom namazu, tako učini." (*Sahihu Ibn Hibban*, 5/150., hadis br. 1842.); "Učite *el-Muavvizat* iza svakog namaza." (*Sahihu Ibn Hibban*, 5/344., hadis br. 2004.); Spomenuti ashab, Ukbe ibn Amir, kazuje da mu je Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao jedne jako mračne i kišne noći da uči ove tri sure: "Uči: Kul Huvallahu Ehad i dvije Muavvize, i to u noć kada ulaziš i ujutro kada ustaješ, tri puta, biće ti dovoljno za svaku stvar." (*Sunenu Ebi Davud*, 4/321., hadis br. 5082.)

⁷⁹ Sura el-Bekare, 102.

⁸⁰ Sura el-Džinn, 12.

Allah Uzvišeni govori: "Upitaj: 'Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?' 'Allahova!' – odgovoriće, a ti reci: 'Pa zašto onda ne dodete sebi?' Upitaj: 'Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar svemira veličanstvenog?' 'Allah!' – odgovoriće, a ti reci: 'Pa zašto se onda ne bojite?' Upitaj: 'U čijoj je ruci vlast nad svim, i ko uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti, znate li?' 'Od Allaha!' – odgovoriće, a ti reci: 'Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?'."⁸¹

Posljednji ajet, u ovom citatu, završava se riječima: "*feennā tusharūn* - 'Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?'" (doslovno: pa kako da onda budete opsihrani) tj. Opčinjeni, i da ne vidite Allahovo djelovanje. Ne vidjeti da je Allah Uzvišeni Taj Koji daje zaštitu, i da je On Taj od Koga niko ne može biti zaštićen *sahr* je nad *sihrima*.

Lijepi snovi

Kada su u pitanju lijepi snovi, koje je dozvoljeno pričati, treba voditi računa da to ne bude razlogom oholosti, a samim tim i udaljavanja, jer često i dobar san može biti zamka (*mekr*) i iskušenje.

Mnogi ljudi zbog lijepih snova koje im daruje Allah, koje oni i ne moraju pričati drugima, umisle sebi da su bolji od drugih, pa ih omalovažavaju, podcjenjuju i smatraju manje vrijednim, a upravo to može da bude zamka (*mekr*) i iskušenje od Allaha Uzvišenog. U poznatom hadisu se kaže: "Dovoljno je čovjeku zla da omalovaži i podcijeni svog brata muslimana."⁸²

O tome govore i slijedeće tri predaje sličnog sadržaja: "U džennet neće ući onaj ko u srcu ima i trunku oholosti." Neko od prisutnih je uzvratio: "Čovjek voli da mu odjeća i obuća lijepo izgledaju." Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je odgovorio: "Allah je lijep i voli ljepotu. Oholost je neprihvaćanje istine i omalovažavanje ljudi."⁸³

"U Džennet neće ući onaj ko u srcu ima i trunku oholosti, niti će u Vatru ući onaj u čijem srcu bude i trunka vjerovanja." Neko je rekao: "Meni se dopada kad su mi odjeća i obuća čisti", Poslanik, sallallahu

⁸¹ Sura el-Mu'minun, 84-89.

⁸² *Sahihu Muslim*, 4/1986., hadis br. 2564.

⁸³ *Sahihu Muslim*, 1/93., hadis br. 91.

alejhi ve selleme, je odgovorio: "Allah voli ljepotu. Oholost je neprihvatanje istine i podcjenjivanje ljudi."⁸⁴

Neki čovjek, koji je lijepo izgledao, došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, i rekao mu: "Allahov Poslaniče, ja sam čovjek kojem je ljepota omiljena, a ljepote mi je dato onoliko koliko vidiš. Ja čak ne dozvoljavam da neko ima ljepši kaiš na sandalama. Ima li u tome oholosti?" Odgovorio: "Nema. Oholost je neprihvatanje istine i omalovažavanje ljudi."⁸⁵

Omalovažavanje i podcjenjivanje ljudi je omalovažavanje i podcjenjivanje njihovog Stvoritelja i Gospodara.

Allah Uzvišeni nam kroz primjer Sulejman, alejhis-selam, govori kao trebamo postupiti nakon darovane blagodati, kada on kaže: "Ovo je blagodat Gospodara moga koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan – u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan – pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit."⁸⁶

O Allahovim blagodatima treba da se priča, ali hvaleći Allaha, a ne sebe. Lijepi snovi trebaju da nam povećaju zahvalnost i poniznost pred Uzvišenim Allahom, a samim time i prema Njegovim robovima. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, nikada nije hvalio samog sebe, niti je isticao svoju vrijednost u odnosu na druge, iako je bio najodabraniji rob koji će ikada hoditi ovom Zemljom. Kada bi ponekad spominjao neke blagodati kojima ga je odlikovao Allah Uzvišeni iznad drugih ljudi, uobičavao je reći: "*La fahre* - ja se ne ponosim time i ne hvalim.", tj. iznosim to samo kao činjenicu.

Lijepi snovi samo mogu da budu ohrabrenje, a nikako razlogom nerada i ljenosti. Od snova se ne živi. Naša upućenost, uspješnost i umješnost u životu direktno su vezani za naš rad, napor, zalaganje, žrtvovanje i borbenost. Allah Uzvišeni kaže:

"One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!"⁸⁷

⁸⁴ *Sunenut-Tirmizi*, 4/361, hadis br. 1999.

⁸⁵ *Sunenu Ebi Davud*, 4/95., hadis br. 4092.

⁸⁶ Sura En-Neml, 40.

⁸⁷ Sura el-Ankebut, 69.

Videnje Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme

Jedina garancija potpune ispravnosti sna jeste videnje Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme:

"Dajte moje ime, a nemojte moj nadimak. Onaj koji vidi mene u snu, uistinu me je i vidio. Šejtan se ne može pojaviti preko mog lika. Onaj koji svjesno na mene slaže neka sebi pripremi mjesto u Vatri."⁸⁸

"Onaj koji vidi mene u snu vidjet će me i na javi. Šejtan se ne može pojaviti u mom liku."⁸⁹

Nezaobilazno sredstvo na put dolaska do tih snova jeste ljubav prema Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, svakodnevno učenje salavata na njega i duhovna čistota. Naravno, i ti snovi imaju svoja značenja koja se mogu potražiti kod učenih ljudi ili u spomenutim Tumačima snova. Svaki nedostatak i manjkavost, koja se u snu veže za Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, odnosi se na snivača.

Profesor Šefik Kurdić u spomenutoj knjizi *Sovi i njihova značenja* (str. 161.) kaže: "Ako se sanja Allahov Poslanik, s.a.v.s., onakav kakav on prirodno i jeste, onda onaj koji sanja; ako je dužnik – riješit će se duga; ako je bolesnik – ozdravit će; ako je ratnik – pobijedit će; ako nije obavio hadž – obavit će ga; ako je u neplodnom području – to područje će postati plodno; a ako živi u nesigurnom području – to područje će postati sigurno. Međutim, ako ga neko sanja blijedog, mršavog ili sa nedostatkom nekog njegovog dijela tijela – onda to upućuje na slabost vjere ili pojavu novotarija. Ako ga, pak, neko sanja bolesnog, a nakon toga zdravog – to upućuje da će se stanovnici toga kraja popraviti, nakon što su bili smutljivici i pokvarenjaci. Ako Vjerovjesnik, s.a.v.s., uči ezan – to mjesto će se izgraditi; klanjanje džezaze Vjerovjesniku, s.a.v.s., u nekom mjestu – nesreća koja će zadesiti naznačeno mjesto; posjeta njegovog kabura – dobitak velikog imetka; san da je neko od njegovih potomaka, a on to ne bude na javi – taj san ukazuje da je iman te osobe kristalno čist; Poslanikovo, s.a.v.s., češljanje kose i brade – odagnavanje brige i tuge; hodanje za Vjerovjesnikom, s.a.v.s. – slijeđenje njegovog Sunneta, a sanjati ga bez obuće – ostavljanje namaza u džematu. Ko sanja da se on pretvorio u lik

⁸⁸ *Sahihul-Buhari*, 5/229., hadis br. 5844.

⁸⁹ *Sahihul-Buhari*, 6/2567., hadis br. 6592.

Poslanika, s.a.v.s., a bude tražio vlast – dobiće je; ako bude ponižen – postaće respektiran; ako bude tražio znanje – zadobiće ga; ako bude siromašan – obagatiće se, a ako bude neoženjen – oženiće se."

Ibn Sirin i drugi učenjaci smatraju da su najvećeg stupnja istinitosti i vjerodostojnosti snovi i viđenja u kojima se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, vidi prema njegovom prirodnom izgledu, i opisu zabilježenom u autentičnim hadiskim predajama. Šejtan se ne može pojaviti samo u tom originalnom obliku.

Na bosanskom jeziku objavljeno je više biografija Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, u kojima se mogu pronaći detaljni opisi njegova mubarek izgleda, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme. Posebno u djelu **VRLINE ALLAHOVA POSLANIKA**, od Ebu Isaa Et-Tirmizija.

"Ukoliko neko vidi Poslanika, s.a.v.s., u snu kako mu nešto naređuje ili zabranjuje, ili izražava svoju ljubav i naklonost prema nekom čovjeku ili nekoj grupi, ili prema njima izražava svoje negodovanje ili odobravanje određenog djela, sve to ne može poslužiti kao dokaz da se na osnovu toga sna neko mrzi ili voli, ili da se te naredbe ili zabrane moraju ispoštovati. Sve to treba iznijeti na vagu šerijatskih dokaza iz Kur'ana i sunneta koji su nepogrešivi. Snovi koji budu u skladu s tim bit će i prihvaćeni, a oni koji budu oprečni tome bit će odbaćeni."⁹⁰

Npr. jedna žena je sanjala, kako ona kaže, da Muhammed, alejhis-selam, osuđuje zajedničko obavljanje zikra. Taj san ne može biti prihvaćen zbog mnoštva šerijatskih dokaza koji potvrđuju vrijednost zajedničkog obavljanja zikra.

Jedno od nekoliko mogućih značenja hadisa u kojem se kaže: "Onaj koji vidi mene u snu vidjet će me i na javi", kako navodi Ibn Hadžer El-Askalani (iako ga on drži problematičnim), je da Allah Uzvišeni nekom Svom dobrom robu na ovome svijetu omogući viđenje Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme, u stvarnosti, kao i da razgovara sa njim, sallallahu alejhi ve alihhi ve selleme. On kaže kako je zabilježeno da su mnogi dobri ljudi sanjali Vjerovjesnika, sallallahu

⁹⁰ Dr. Zuhdija Adilović, *Viđenje Poslanika, s.a.v.s., u snu ne može biti dokaz za šerijatski propis*, iz predgovora djela *Snovi i njihova značenja* dr. Šefika Kurdića, Zenica, 2004., str. 9.

alejhi ve selleme, a zatim su ga viđali i na javi, pitajući ga o stvarima za koje su strahovali. On ih je on uputio kako da postupe i stvari su se tako i desile.⁹¹

Koliko je originalnost i autentičnost poslaničkog izgleda bitna za san bitna je za viđenje Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve alih ve selleme, u stvarnosti.⁹²

Dr. Se'id Ramadan el-Buti, govoreći o ovome pitanju, iako ne negira mogućnost viđenja Allahovog poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, u budnom stanju, drži problematičnim da ljudi kojima je to dato pričaju o tome ikome, jer to može biti znak neautentičnosti viđenja. Naime, kako on kaže, nije zabilježeno da je iko od prvih generacija tvrdio da ima takva viđenja.⁹³ Da li zbog toga što se to nije događalo, ili se je događalo, ali ljudi nisu o tome govorili niti na skupovima niti u najužim krugovima, kako to neki danas čine. Onaj kome je to dato najbolji je od najboljih, ali to njegovo stanje dobrote, odabranosti, morala i blizine Allahove nužno će ga navesti da šuti, i da naglas ne priča o tome ljudima. Šta više, to njegovo stanje neće mu dozvoliti da o tome otvara usta ikome, i još više će mu povećati bojazan, skromnost, poniznost i strah od Allaha Uzvišenog.⁹⁴

⁹¹ *Fethul-Bari*, 12/385.

⁹² Vidjeti šire: Dr. Mahmud es-Sejjid Subejh, *Hatta la tuhremu min ru'jetin-Nebijji fil-menami*, Kairo, bez godine.

⁹³ Uz neograničeno uvažavanje doktora Butija, samo istine radi, sebi smo dozvolili da kažemo da smo u nama dostupnim izvorima našli tri predaje koje govore o viđenjima Pejgambera, sallallahu alejhi ve selleme, u vremenu prvih generacija. Dvije su vezane za časove preseljena (u vrijeme hazreti Osmana i na Kerbelau) pa ih ne navodimo. A treća je nedvojbena. Naime, Taberani bilježi da ja ashab Dumra ibn Sa'lebe tražio od Vjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, da mu učio dovu da bude *šehid*. Međutim, proučio mu je slijedeću dovu: "Allahu, ja činim zabranjenom krv Ibn Sa'lebe idolopoklonicima i nevjernicima." On kazuje: "Napadao sam gdje je najtvrdje, a Vjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, mi se pojavljivao iza njih." Ljudi su se čudili: "Ibn Sa'leba ti ulijećeš i napadaš?!" On je odgovorio; "Meni se je Vjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, pokazao iza njih, pa sam ja navalio dok nisam stao kod njega. Zatim mi se pojavio kod mojih drugova, pa sam ja navalio dok nisam bio sa njima." (*El-Mu'džemul-Kebir*, 8/308., hadis br. 8156.)

⁹⁴ Dr. Se'id Ramadan el-Buti, *El-Hikemul-'Ataijjetu – šerh ve tahlil*, Darul-fikr, Damask, 2000., 1/296-7. (Komentar dvadesete mudrosti: *Kad god sālīkova težnja poželi da se on zadrži kod onoga što joj se otkriva, tajni glasovi zbilje mu dovikuju: "Još nisi stigao do noga što tražiš!" A kad god mu vanjštine stvorenjā pokažu svoje čari, njihova zbilja ga doziva: "Mi smo samo iskušenje, a ti ne budi*

Šejtan se ne može projicirati u peygamberskom liku, ali takva mogućnost nije isključena za džinne muslimane, kao i meleke. Prvi, kao i ljudi, vole da se hvale i dokazuju, dok drugi mogu da budu iskušenje⁹⁵, a i ljudi ih znaju zamijeniti jedne sa drugima.⁹⁶ Stoga, treba upotrijebiti sve mehanizme provjere i biti jako, jako oprezan kako ne bi ostalo ni malo sumnje u autentičnost viđenja.

ZAKLJUČAK

Snovi su dio vjerovjesništava, s tim da su u hadisima spomenute i druge osobine (lijepo ponašanje, razboritost i umjerenost), koje su po procentualnoj zastupljenosti u vjerovjesništvu na daleko višem stupnju vrijednosti od snova. Najistinitiji snovi su onih ljudi koji su najistinitiji u govoru. San je kao nešto okačeno u zraku što nema svoju stabilnost i postojanost, sve dok se o njemu ne govori, i dok se ne tumači, a kada se protumači on se ostvaruje. Za snove se vežu određeni propisi (*ādāb*) kojih se treba pridržavati oni koji sanjaju, i oni koji tumače snove.

Često ljudi zbog snova u kojima vide druge osobe u ružnom svjetlu prekidaju rodbinske veze, izbjegavaju jedni druge, imaju odbojan stav i ružno mišljenje o ljudima. Međutim, snovi se ne vežu za osobu koja se je usnula, već za značenje njezinog imena ili onoga što ona simbolizira. Pravljenje sihra je težak grijeh i za njega slijedi smrtna kazna. Na osnovu sna ili svoje pretpostavke o nekome, ne smije se donijeti sud da je neko sibirbaz, ili još gore, da se to javno govori. Vjernici trebaju čuvati dostojanstvo jedni drugima, a ne na osnovu snova i pretpostavki izbjegavati ljude.

Snove je potrebno što više tumačiti u pozitivnom svjetlu, jer oni se najčešće ostvaruju prema onome kako se tumače. Izmišljati ili uveličavati snove teška je duševna bolest, društveno zlo i težak grijeh. Ružne snove ne treba pričati, niti obraćati posebnu pažnju na njih. Takvim bolesnicima preporučuje se oživljavanje sunneta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kao najbolja terapija. Pored toga, poželjno je da što više rade fizičke poslove. Ti poslovi čovjeka vraćaju u

nevjernik!" - Šejh Ahmed ibn Ataullah el-Iskenderi, Mudrosti (El-Hikem), s arapskog preveo Ismail Ahmetagić, El-Kalem, Sarajevo, 2000., str. 90.)

⁹⁵ Isto, 102.

⁹⁶ Sura Sebe', 40-1.

realnost iz svijeta njegove imaginacije, raznih snoviđenja, maštarija i halucinacija

Mnogi ljudi zbog lijepih snova koje im daruje Allah, koje oni i ne moraju pričati drugima, umisle sebi da su bolji od drugih, pa ih omalovažavaju, podcjenjuju i smatraju manje vrijednim, a upravo to može da bude zamka (*mekr*) i iskušenje od Allaha Uzvišenog. Isto je i sa našim ibadetima, bilo da ih činimo javno ili tajno, s namjerom da se pokažemo, prikažemo, promovišemo ili pohvalimo sebe kako smo mi pobožni. Sve to je jedan vid širka u ibadetu, tj. robovanju i klanjanju Gospodaru.

Allah nas je stvorio s različitim naravima i ćudima. Neki vjernik je darežljiv, a neki je škrt. Neki je hrabar, a neki je plašljiv. Međutim svaki vjernik ima priliku. Neki udjeljivanjem, neki radom i borbom, neki noćnim ibadetom, a neki zikrom.

Jedina garancija potpune ispravnosti sna jeste viđenje Allahova Poslanika, *sallallahu alejhi ve alihi ve selleme*. Nezaobilazno sredstvo na put dolaska do tih snova jeste ljubav prema Allahovom Poslaniku, *sallallahu alejhi ve alihi ve selleme*, svakodnevno učenje salavata na njega i duhovna čistota. Ti snovi imaju svoja značenja koja se mogu potražiti kod učenih ljudi ili u tumačima snova. Svaki nedostatak i manjkavost koja se u snu veže za Poslanika, *sallallahu alejhi ve selleme*, odnosi se na snivača

LITERATURA

1. izvorni navedeni po imenima autora

1. Adilović, dr. Zuhdija, *Viđenje Poslanika, s.a.v.s, u snu ne može biti dokaz za šerijatski propis*, iz predgovora djela *Snovi i njihova značenja* dr. Šefika Kurdića, Zenica, 2004.
2. En-Nablusi, Abdulgani, *Nablusijev tumač snova*, Libris, 2004.
3. Halida, Amr, *Govor srca*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2007.
4. Ibn Sirin, *Veliki tumač snova* (preveo Salih ef. Ibrišević), drugo izdanje, Tuzla, 1416/1998.

5. Indžić, mr. Hamid, *Pitanja i odgovori, Novi horizonti – časopis za naučnu, kulturnu i duhovnu afirmaciju*, oktobar, 2007., br. 98.
6. Kurdić, Šefik, *Snovi i njihova značenja*, Zenica, 2004.
7. Nasif, Mensur Ali, *Et-Tadžul-džami'u lil-usuli fi ahadisirResuli*, Mektebeti Pamuk, Istanbul, 1962.
8. Subejh, dr. Mahmud es-Sejjid, *Hatta la tuhremu min ru'jetin-Nebiji fil-menami*, Kairo, bez godine.

2. izvori navedeni po nazivima djela

1. *Avnul-ma'bud*, Abadi, Šemsul-Hakkil-Azim, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut, 1995.
2. *Džami'ul-'ulumi vel-hikemi*, El-Hanbeli, Ibn Redžeb, Muessesetur-risale, Bejrut, 1995.
3. *El-Fridevsu bime'suril-hitab*, Ed-Dejlemi, Ebu Šudža'a Šerevejh, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, 1986.
4. *El-Mu'džemul-Evsetu*, Et-Taberani, Ebul-Kasim Sulejman ibn Ahmed, Darul-haremejn, Kairo, 1415.
5. *El-Mu'džemul-Kebir*, Et-Taberani, Ebul-Kasim Sulejman ibn Ahmed, Darul-ulumi vel-hikemi, Mosul, 1983.
6. *El-Mustedrek ales-sahihajn*, El-Hakim, Muhammed ibn Abdullah En-Nejsaburi, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, 1990.
7. *El-Mustedreku ales-sahihajni*, En-Nejsaburi, Muhammed ibn Abdullah Ebu Abdullah el-Hakim, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut, 1990.
8. *El-Vere'u libni Ebid-Dunja*, El-Bagdadi, Abdullah ibn Muhammed ibn Ubejd ibn Ebid-Dunja, Darus-selefijje, Kuvajt, 1988.
9. *Ez-Zuhdu libnil-Mubarek*, Abdullah ibnul-Mubarek ibnul-Vadih el-Merzevi Ebu Abdillan, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, bez godine.
10. *Fethul-Bari bi Šerhi Sahihil-Buhari*, El-Askalani, Ibn Hadžer, Darur-rejjan lit-turas, Kairo, 1987.

11. *Hašijetut-Tahavi ala Merakil-felah*, Et-Tahavi, Ahmed ibn Muhammed El-Hanefi, El-Matebatul-kubra, Misr, 1318.
12. *Hiljetu-evlija*, El-Asbahani, Ebu Nu'ajm Ahmed ibn Abdullah, Darul-kitabil-arebijj, Bejrut, 1405.
13. *Kešful-hafa ve muzilul-ilbas 'ammeštehere minel-ehadisi ala elsinetin-nas.*, Ismail ibn Muhammed El-Adžluni, Darul-kutubil-'ilmijje, Bejrut, 1988.
14. *Medžmeu-z-zevaid*, El-Hejsemi, Ali ibn Ebi Bekr, Darur-rejjan lit-turas i Darul-kitabil-arebijj, Kairo-Bejrut, 1407.
15. *Mu'džemu šujuhi Ebi Bekr el-Isma'ili*, El-Isma'ili, Ahmed ibn Ibrahim ibn Isma'il Ebu Bekr, Mektebetul-ulumi vel-hikemi, El-Medinetul-munevveretu, 1410 .
16. *Musannefu 'Abdir-Rezzak*, Es-San'ani, Ebu Bekr Abdur-Rezzak ibn Hemmam, El-Mektebul-islamijju, Bejrut, 1403.
17. *Musannefu Ibn Ebi Šejbe*, El-Kufi, Abdullah ibn Muhammed ibn Ebi Šejbe, Mektebetur-rušd, Rijad, 1409.
18. *Musnedu Abd ibn Humejd*, El-Kessi, Abd ibn Humejd ibn Nasr Ebu Muhammed, Mektebetus-Sunneti, Kairo, 1988.
19. *Musnedu Ahmed*, Eš-Šejbani, Ahmed ibn Hanbel, Muessesetu Kurtuba, Misr, bez godine.
20. *Musnedu Ebi Ja'la*, Et-Temimi, Ahmed ibn Alijj ibnul-Musenna Ebu Ja'la, Darul-Me'muni litturas, Damask, 1984.
21. *Musnedul-Bezzar*, El-Bezzar, Ahmed ibn Amr, Muessesetu ulumil-Kur'an i Mektebtul-ulumi vel-hikemi, Bejrut-Medina, 1409.
22. *Musnedut-Tajalisi*, Et-Tajalisi, Sulejman ibn Davud Ebu Davud el-Farisi el-Basri, Darul-ma'rifeti, Bejrut, bez godine.
23. *Nevadirul-usuli fi ehadisir-Resuli*, El-Hakim et-Tirmizi, Muhammed ibn Ali ibnul-Husejn, Darul-džebel, Bejrut, 1992.
24. *Sahihu Ibn Hibban*, Et-Temimi, El-Bisti Muhammed ibn Hibban, Muessesetur-risale, Bejrut, 1993

25. *Sahihu Muslim*, En-Nejsaburi, Muslim ibnul-Hadždžadž, Daru ihjait-turasil-islamijj, Bejrut, bez godine.
26. *Sahihul-Buhari*, El-Buhari, Muhammed ibn Ismail, Daru Ibn Kesir, Bejrut, 1987.
27. *Sunenu Ebi Davud*, Es-Sidžistani, Sulejman ibnul-Ešas Ebu Davud, Darul-fikr, bez mjesta i godine.
28. *Sunenu Ibn Madže*, El-Kazvini, Muhammed ibn Jezid, Darul-fikr, Bejrut, bez godine.
29. *Sunenud-Darimi*, Ed-Darimi, Abdullah ibn Abdur-Rahman, Darul-kitabil-arebijj, Bejrut, 1407.
30. *Sunenul-Bejhakil- kubra*, El-Bejheki, Ebu Bekr Ahmed ibnul-Husejn ibn Alijj ibn Musa, Mektebetu Daril-Bazz, Mekketul-mukerremetu, 1994.
31. *Sunenun-Nesai (el-Mudžteba)*, En-Nesai, Ahmed ibn Šu'ajb Ebu Abdir-Rahman, Mektebu-matbu'atil-isalmijje, Halep, 1986.
32. *Sunenut-Tirmizi*, Et-Tirmizi, Ebu Isa, Daru ihjat-turasil-arebijj, Bejrut, bez godine.
33. *Šerhun-Nevevi ala Sahihi Muslim*, En-Nevevi, Ebu Zekerijja Jahja ibn Šeref, Daru ihjait-turasil-'arebijj, Bejrut, 1392.
34. *Šu'abul-iman*, El-Bejheki, Ebu Bekr Ahmed ibnul-Husejn, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut, 1410.
35. *Tefsirul-Kur'anil-'Azim*, Ibn Kesir, imam Ismail, Kuvajt, 1994.
36. *Tefsirul-Kurtubi*, El-Kurtubi, Muhammed ibn Ahmed, Daruš-š'ab, Kairo, 1372.

3. Internet

1. Adilović, dr. Zuhdija, *Ahlak Poslanika, s.a.v.s.*

خلاصة البحث:

إذ كان تفسير الأحلام من أصناف القرآن و الحديث ، فهو بذات الأمر جزء من العقيدة الإسلامية و تطبيقها. لا ترتبط الأحلام بالشخص بل بمعانيها فيجب ألا تكون هذه الأحلام سبب الكراهة إلى أحد. أمّا ط ر ق تفسير جميع الأحلام فإنه لازم أن يكون بطريق إيجابي عموماً. يُعتبر تلفيق الأحلام و تكبيرها ذكاً كبيراً. إن كانت الأحلام مُخيفة فلا تُذكر و لا يُنتبه بها إطلاقاً. الأحلام الجميلة هي الهبة التي يجب ألا تكون سبباً للتكبر أو لاحتقار الآخرين، بل سبباً للشكر و التواضع. لا حلم آمن إلا رؤيا رسول الله صلى الله عليه و سلم.

Summary:

Being a Qur'anic-Hadith category the interpretations of dreams is also a part of Islamic belief and practice. Dreams are not connected to people but to their meaning and as such they must not be a reason for repulsing people. Generally speaking, all dreams should be positively interpreted. Making up and magnifying dreams is a great sin. Bad dreams should not be narrated nor paid any attention to. Nice dreams are a gift that should be a cause for our gratitude and modesty instead of being arrogant and slighting to other people. The only certain dream is a dream about the Prophet.

Key words: dream meaning, positive interpretation, making up dreams, bad dreams, nice dreams, dream about the Prophet.